

Ko e hā 'a'aku 'e fai ke tokonia 'eku tama?

Poupou

'Oku 'ikai manako'a e tokotaha kotoa pē 'i he fika'. Kā 'oku ngāue'aki 'e he tokotaha kotoa pē 'a e fika' 'i he'ene mo'ui faka'aho', ko ia ai 'oku mahu'inga ki he kaha'u 'o ho'o tama' ke lelei 'a 'ene fika'. Ko e taha 'o e ngaahi founa faingofua taha ke fakapapau'i 'e hoko ai eni' ko ho'o poupou'i 'enau ngaahi a'usia 'i he fika'. 'Oku' ke fakaa'i nai ha taimi fe'unga tatau ke tokoni ai ki he ako fika 'a ho'o tama' 'o fakatatau mo e lōloa 'o e taimi laukonga? 'Oku' ke fakae'a nai ha fakakaukau fakalotolahi ki he lēsoni fika 'a ho'o tama' 'oku fai mei 'api (homework)? Ko koe 'a e tokotaha tā sīpinga mahu'inga taha ki ho'o tama' pea ko'enau tō'onga ki he fika' 'e ala fakatatau pē ia ki ho'o tō'onga'.

'Oku faingofua ke 'i ai 'a e tokanga ki he ngaahi tohi laukonga 'oku lau 'e ho'o tama', tohi nima 'oku nau fai', pea mo e sipoti 'oku nau va'inga ai 'i he 'apiako'. Feinga ke ke 'oange 'a e tokanga tatau ki he'enau ako 'oku fai ki he lēsoni fika'.

Fanongo kiate kinautolu

'Oku fakataumu'a 'a e Poloseki 'Ilo Fakafika' (Numeracy Project) ke fakalotolahi'i 'a e fānau' ke nau fakakaukau ki ha ngaahi founa kehekehe 'o hono solova 'o e ngaahi palopalema', pea mo malava foki ke nau fakamatala'i 'a e ngaahi founa' ni ki ha ni'ihi kehe. Kapau 'oku fakamatala'i 'e ho'o tama' 'a e founa na'a nau tali'aki ha fehu'i – FANONGO. 'E malava pē ke kehe 'enau tali' meiate koe, kā 'oku 'ikai 'uhinga ia 'oku nau hala. 'Amanaki ki ho'o tama' ke ne ngāue'aki ha ngaahi founa kehekehe ke solova'aki ha palopalema. Fakalotolahi'i kinautolu ke nau fakamatala'i 'enau fakakaukau'. 'I he ngaahi taimi 'e ni'ihi 'e fiema'u ke ke ngāue'aki ha ngaahi naunau, 'o hangē ko e me'alau, pe peni mo e pepa ke nau fakamahino ai 'a 'enau 'uhinga'. Mateuteu ke ke 'ahi'ahi ngāue'aki 'e koe ha ngaahi founa kehekehe!

'Oange kiate kinautolu 'a e ngaahi faingamālie ki he faifika'

'Oku 'i he feitu'u kotoa pē 'a e fika'! Tatau ai pē 'a e ta'u motu'a pe tu'unga lavame'a 'oku 'i ai 'a ho'o tama' 'oku 'i ai 'a e ngaahi faingamālie ke nau ngāue'aki ai 'enau fika'.

Kapau 'oku ako ho'o tama' ki he lau fika' – lau ha ngaahi me'a. Te ke ala lau 'a e lahi 'o e sitepu' 'i ha kaka'anga', lahi 'o e me'ava'inga' 'i he faliki 'o e fale', lahi 'o e ngaahi kā 'oku lele hake', pe ha me'a kehe te ke ala fakakaukau ki ai. Ko e lahi ange 'a e lau fika' 'a ho'o tama', ko e lelei ange ia 'a 'enau a'usia'.

Kapau 'oku ako ho'o tama' ki he tānaki' – tānaki ha ngaahi me'a. 'E ala faingofua pē 'a e ngaahi me'a' ni 'o hangē ko e lahi 'o e hele 'i he tēpile' tānaki mo e lahi 'o e huhu' 'i he tēpile', pe toe faingata'a ange 'o hangē ko e mahu'inga 'o ha ngaahi me'a 'i he falekoloa'.

'Oua 'e ngalo ke ngāue'aki 'a e kole' foki.

'Eke ki ho'o tama' 'a e ngaahi me'a fakafika' 'oku nau fai 'i he 'apiako' pea' ke feinga ke ngāue'aki kinautolu 'i he anga 'o e mo'ui faka'aho'. Kapau 'oku nau ako fekau'aki mo e ngaahi falakiseni', fehu'i ange fekau'aki mo e ngaahi falakiseni'. "Ko e hā 'a e falakiseni 'o e kakai 'i ho fāмили' ko e fānau iiki?" "Ko e hā 'a e falakiseni 'o e hu'akau' 'oku kei toe?"

'Oku 'ikai ngata pē eni 'i hono 'oange 'o e faingamālie ke nau ngāue'aki ai 'a e fika', kā 'oku' ne toe fakamahino foki 'oku fekau'aki 'a e fika' mo e 'nofo' māmani'.

Ko e ngaahi founa eni ki hono ngāue'aki 'o e fika':

- Pa'anga' – lau mo hono fika'i'. Pa'anga mohe', fakahū mo e toho pa'anga 'i he pangikee', fakatau'...
- Fua 'o ha ngaahi me'a – lōloa, 'ēlia, loloto, nāunau ngaohi me'atokoni'...
- Fefononga'aki' – lau 'o e ngaahi mata'i fika' 'i he faka'ilonga hala' ki he fānau iiki', fika'i 'o e mama'o mo e vave 'o e lele' ki he fānau matu'otu'a ange'.
- Keimi va'inga – Monopoli, Pingikou, ngaahi keimi papa, ngaahi pele'...
- Taimi'/lau 'o e taimi tēpile'.